

Milí čtenáři,

cílem této publikace je přiblížit Vám zemědělství z pohledu zajímavých statistických čísel. Dozvíte se více o historii, o člověku v zemědělství, ale také zajímavé informace o rostlinách i zvířatech. Zjistíte, které ovoce a zeleninu máme v ČR nejradši. Přiblížíme Vám role koní v historii nebo třeba důležitost včel pro výživu lidí.

Zároveň se dozvíte, co zemědělství nejvíce ohrožuje: že nás trápí úbytek kvalitní orné půdy vinou špatného hospodaření, že půda trpí nedostatkem organické hmoty nebo že velké lány polí jsou problematické, protože v nich chybí meze, remízky či aleje, které by zabránily erozi půdy.

Hlavní funkcí zemědělství je obživa lidstva. Co si ale z přírody vezme, je důležité tam také vrátit. Člověk svou zemědělskou činností výrazně ovlivňuje okolní krajinu a její ráz a zasahuje do celých ekosystémů. Musíme proto dbát na udržitelnost hospodaření, abychom zajistili, že nás naše planeta užívá i nadále.

Publikace je určena nejen pro děti a žáky základních škol, ale doufáme, že bude bavit i jejich rodiče a ostatní dospělé a přinese jim nové poznatky. Možná Vás také nasměruje k výběru budoucího zaměstnání v některém z mnoha zajímavých zemědělských odvětví. Zveme Vás tímto na návštěvu expozic v našich muzeích v Praze, Valticích, Čáslavi, na Kaččině a na Ohradě. Těšíme se na Vás.

Vaše Národní zemědělské muzeum

Národní
zemědělské
muzeum

100
1918—2018

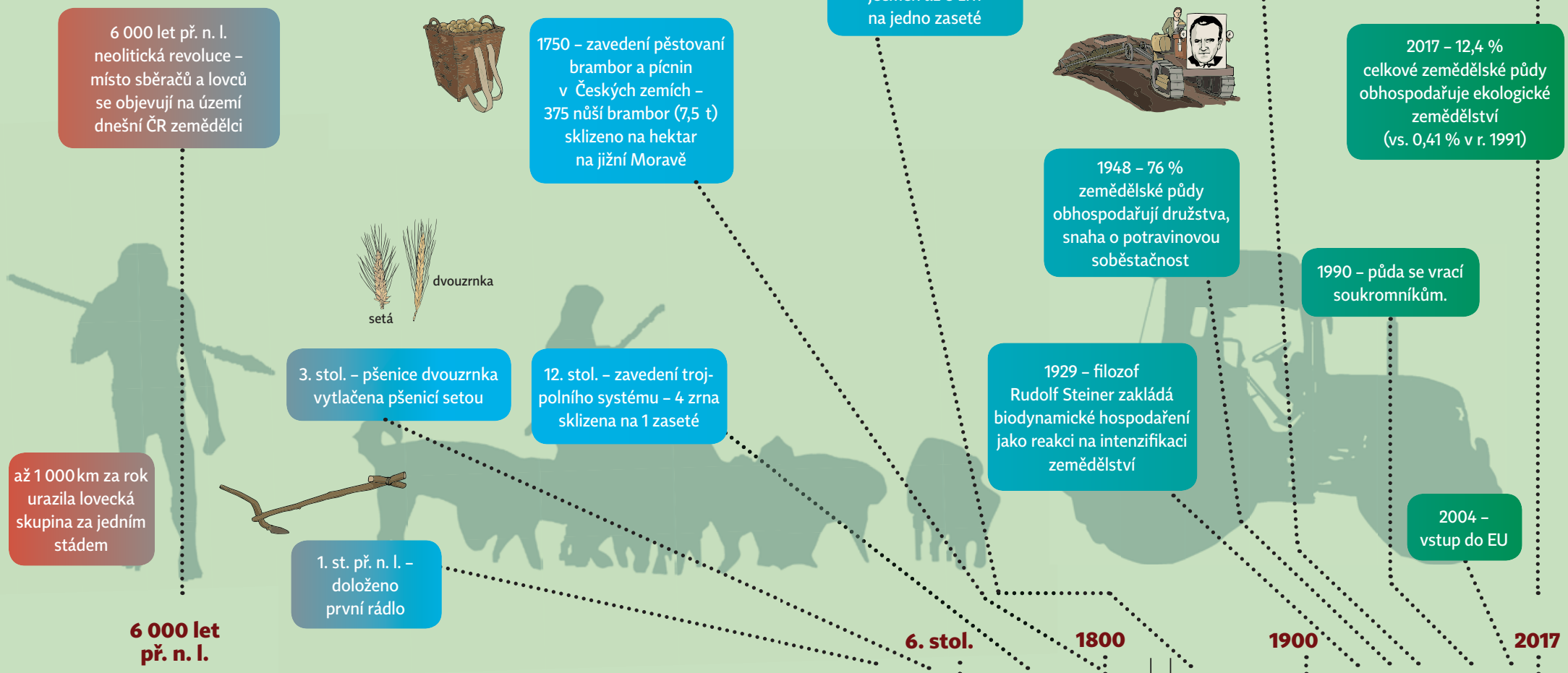

Obsah

- 1 Zemědělství mění svět
- 2 Rok zemědělce
- 3 Od pšenice k žitu a zpět
- 4 Brambory, mrkev i kapusta
- 5 Plodiny známé i neznámé
- 6 Další využití zemědělských plodin
- 7 Ovoce a zelenina
- 8 Z postroje do stáje
- 9 Za pluh, do kočáru i do války
- 10 Ovce a kozy
- 11 Prasata
- 12 Máme rádi kuřata
- 13 Malé velké pomocnice
- 14 Nástroje a stroje
- 15 Alchymie lepší úrody
- 16 Věda na poli i v laboratoři
- 17 Půda je život!
- 18 Od obživy ke koníčku
- 19 Podpora zemědělství

1 Zemědělství mění svět

Původně se člověk živil lovem a sběrem. Od počátků zemědělství u nás až do 18. stol. převládalo pěstování obilnin. Nástup průmyslové revoluce a objev průmyslových hnojiv zintenzivnil zemědělskou výrobu, což bylo znásobeno rušením malých hospodářství a následnou kolektivizací v letech 1948–1989. Dnes se částečně vracíme k šetrnějšímu přístupu k půdě i pěstování. Hlavní cíl zemědělství však zůstává již od počátku stejný: uživit stále rostoucí počet obyvatel.

Počty obyvatel v jednotlivých obdobích u nás:

Období	Populace
OBDOBÍ LOVCŮ A SBĚRAČŮ	350 tis.
OBDOBÍ ZEMĚDĚLCŮ A PASTEVCŮ	2 800 000
OBDOBÍ ZEMĚDĚLCŮ	9 400 000
OBDOBÍ ZEMĚDĚLCŮ	10 578 820

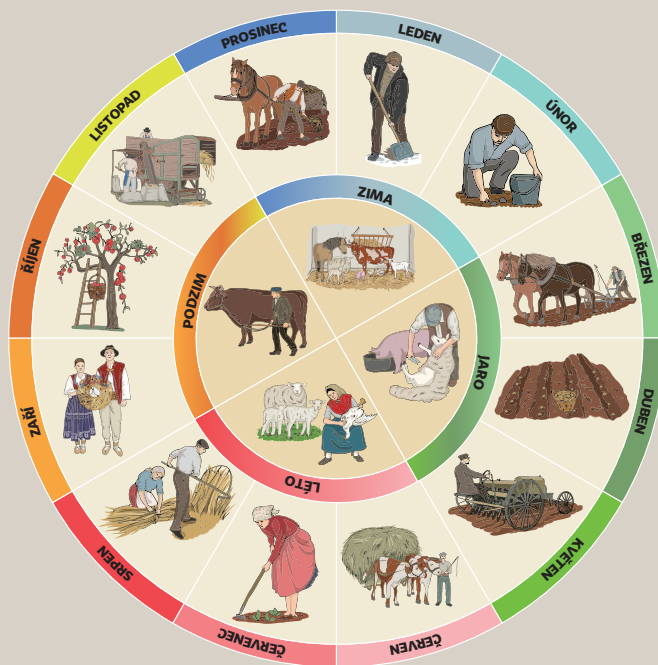
6 7

2 Rok zemědělce

Jednotlivé činnosti se po staletí nemění – na jaře je třeba zasít, v létě a na podzim sklídit, v zimě se postarat o údržbu. Mění se způsob a množství práce, tu fyzickou dnes z velké části zastoupí technika.

1918

Rostlinná výroba	
LEDEN	opravy brzd a svodnic, úklid sněhu
ÚNOR	vyvážení popela na jeteliště, sběr kamenů
BŘEZEN	orba a vláčení; setba jařin
DUBEN	sázení brambor a řepy cukrovky, zavlažování luk
KVĚTEN	setba kukuřice, pšenice a pohanky, první seno
ČERVEN	setba lnu svatojánského, sklizeň sena
ČERVENEC	okopávání brambor, plení řepy, lnu, konopí a mrkve
SRPEN	žně, orba pro podzimní setí, sklizeň lnu, otavy
ZÁŘÍ	dožínky, podzimní setba, sklizeň ovoce
ŘÍJEN	dobývání brambor a řepy, sklizeň zelí, jablek a hrušek, setba ozimů
LISTOPAD	hluboká orba k okopaninám, úprava polí, výmlat obilí
PROSINEC	vyvážení hnoje, mýcení, opravy cest a strojů

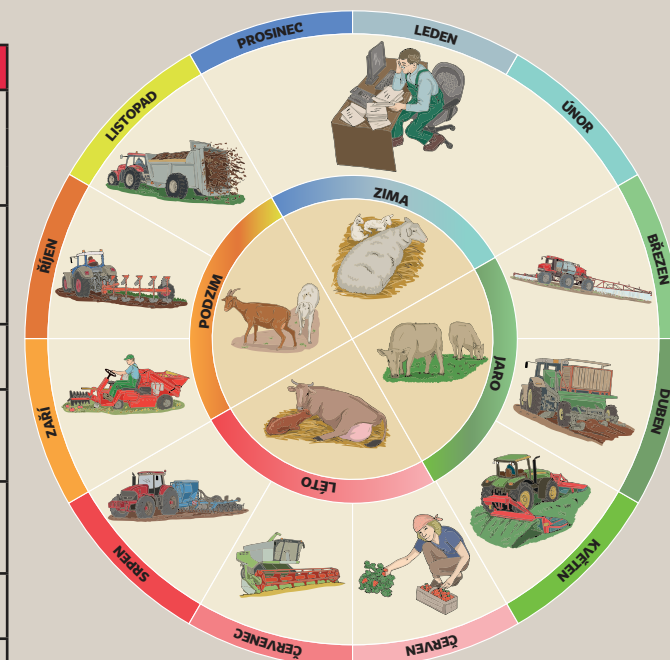
Živočišná výroba	
ZIMA	zabezpečení zvířat před zimou, krmení výživnou pící
JARO	plavení a stříhání ovcí, vypouštění prasat z chlévků
LÉTO	plavení dobytka, vyhánění na pastvu, podškrubávání hus, letní bahnění ovcí
PODZIM	vyřazení dobytka na maso, zateplení kurníků pro drůbež

Víte, že... jařiny obilnin se sejí na jaře, ozimy na podzim a oboje se sklízí v létě?

2018

Rostlinná výroba	
PROSINEC	administrativa, údržba zemědělských strojů, školení
LEDEN	
ÚNOR	
BŘEZEN	péče o ozimy, postřiky proti plevelům nebo mechanické odplevelování, setba jařin
DUBEN	sázení brambor a dalších okopanin
KVĚTEN	senoseč, oborávání brambor, přihnojování, postřiky, sklizeň jetele
ČERVEN	senoseč, sklizeň sezónního ovoce a zeleniny, příprava kombajnů
ČERVENEC	žně, sklizeň ovoce a zeleniny, senoseč
SRPEN	žně, otava, sklizeň sezónního ovoce a zeleniny, setí řepky olejky a ozimého ječmene
ZÁŘÍ	sklizeň jablek a hrušek, podmítka nebo zaorání strniště, setba ozimů
ŘÍJEN	sklizeň okopanin, podzimní orba a hnojení hnojem
LISTOPAD	rozmetání hnoje, orba, administrativa, údržba zemědělských strojů

Živočišná výroba	
JARO	jarní bahnění ovcí a okozlení koz, vyhánění masného skotu na pastvu
LÉTO	letní telení krav
PODZIM	říje koz, odstav masných telat, zahánění masných plemen krav do zimoviště
ZIMA	zimní bahnění ovcí (na produkci velikonočních jehňat), zimní telení krav

Víte, že... porody hospodářských zvířat mají své vlastní názvy: krávy se telí, prasata prasí, ovce bahní a kozy se okozlí?

3 Od pšenice k žitu a zpět

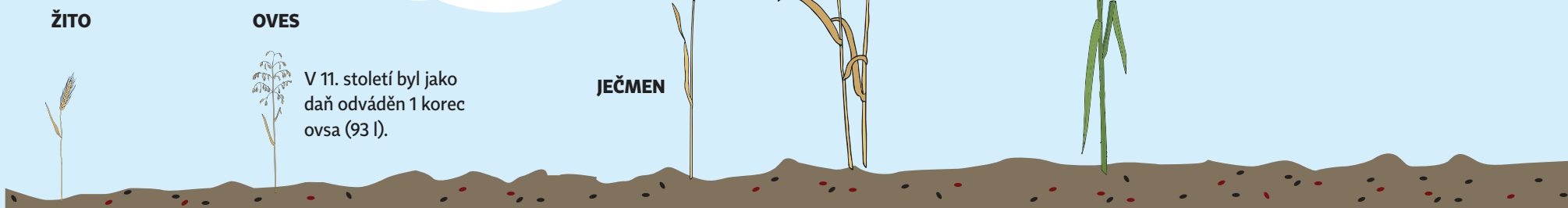
V pravěku lidé pěstovali především pšenici dvouzrnku. Pšenice však velmi vyčerpává půdu, proto se ve středověku rozšířilo na živiny nenáročné žito. V té době znamenal bílý pšeničný chléb luxus, chudý lid se musel spokojit s tmavým žitným. Na konci 19. století se vlivem šlechtění začal zvyšovat výnos u všech plodin, nejvíce však u pšenice, která se stala opět dominantní.

PŠENICE
4 druhy pšenice

PROSO
přinesli do našich zemí Slované v 6. století.

? Víte, že... oves má nejvíce bílkovin, a proto se používal a stále používá jako krmivo pro hospodářská zvířata (především pro koně = obrok)? Dnes má uplatnění i ve zdravé výživě.

Pravěk – 11. stol.:

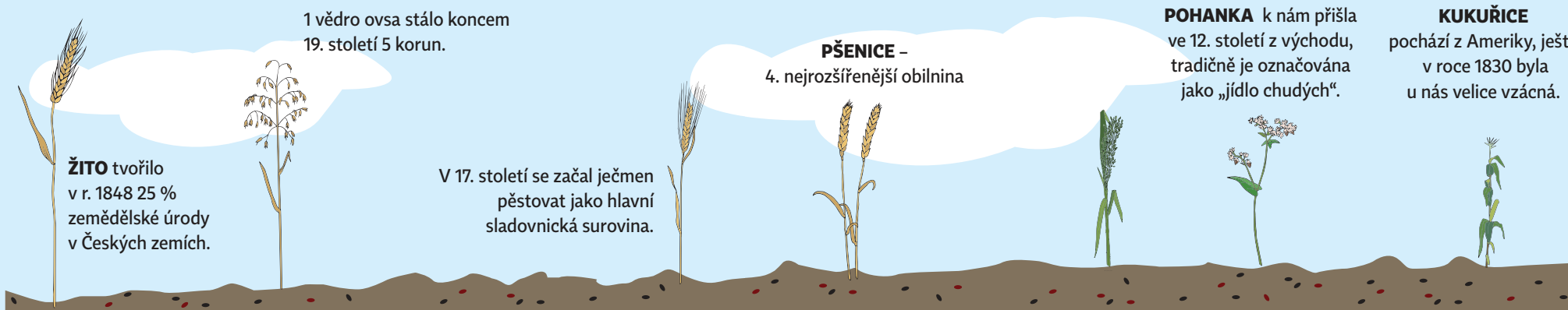
ŽITO

OVES

JEČMEN

V 11. století byl jako daň odváděn 1 korec ovsu (93 l).

12.–19. stol.:

ŽITO tvořilo v r. 1848 25 % zemědělské úrody v Českých zemích.

1 vědro ovsu stálo koncem 19. století 5 korun.

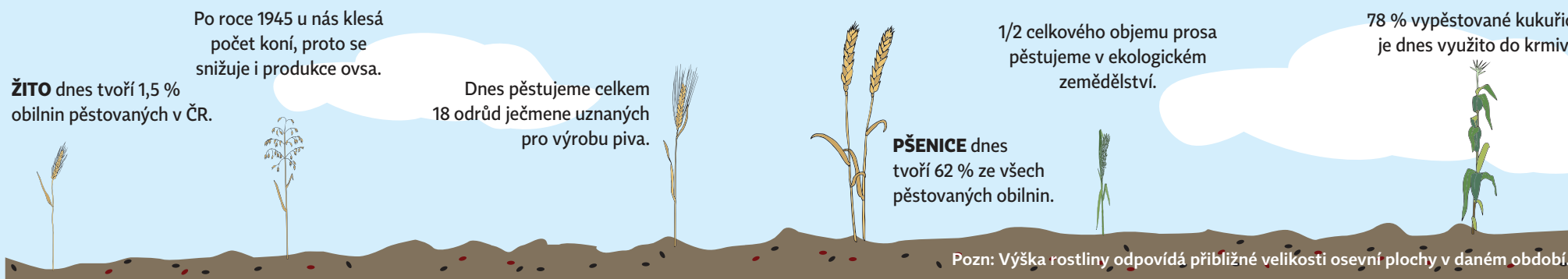
V 17. století se začal ječmen pěstovat jako hlavní sladovnická surovina.

PŠENICE – 4. nejrozšířenější obilnina

POHANKA k nám přišla ve 12. století z východu, tradičně je označována jako „jídlo chudých“.

KUKUŘICE pochází z Ameriky, ještě v roce 1830 byla u nás velice vzácná.

Dnes

ŽITO dnes tvoří 1,5 % obilnin pěstovaných v ČR.

Po roce 1945 u nás klesá počet koní, proto se snižuje i produkce ovsu.

Dnes pěstujeme celkem 18 odrůd ječmene uznaných pro výrobu piva.

PŠENICE dnes tvoří 62 % ze všech pěstovaných obilnin.

1/2 celkového objemu prosa pěstujeme v ekologickém zemědělství.

78 % vypěstované kukuřice je dnes využito do krmiv.

Pozn: Výška rostliny odpovídá přibližné velikosti osevní plochy v daném období.

4 Brambory, mrkev i kapusta

Okopaniny hrají významnou roli v obživě lidí i hospodářských zvířat. Dříve bylo nutné tyto plodiny okopávat ručně, odtud pochází jejich název.

Cukrová řepa

- **84 %** (3 680 000 t) řepy zpracováno na cukr v r. 2017
- **16 %** (690 000 t) řepy zpracováno na jiné využití (např. líh) v r. 2017
- **27 %** řepy vypěstováno ve Středočeském kraji
- **897 pěstitelů, 7 cukrovarů** a téměř **600 000 t** cukru vyrobeno v r. 2017 v ČR (stejně množství cukru vyrobilo v r. 1989 z dvojnásobné osevní plochy 53 cukrovarů)

Čekanka

- na poč. 19. století vyrobena první náhražka kávy „cikorka“ z kořene čekanky (vědecky Cichorium)
- **8 000 ha** osevní plocha čekanky před r. 1939 (velká obliba kávovin, vyvážíme do celé Evropy)
  - **100 ha** osevní plocha čekanky v r. 2016

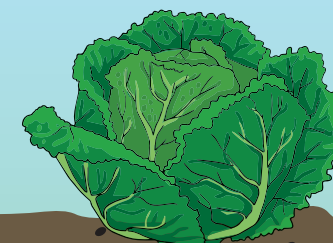
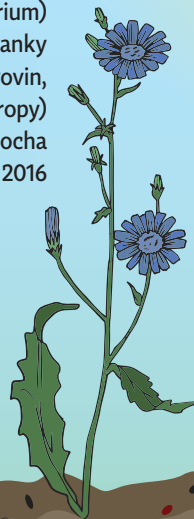
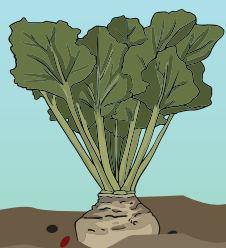

Přijďte si prohlédnout unikátní sbírku parafrínových modelů zeleniny i ovoce do Národního zemědělského muzea Valtice.

Topinambur

aneb kouzelná potrava indiánů či židovské brambory. Stále více pěstovaná okopanina ze Severní Ameriky je vhodná pro diety, obsahuje až 20 % inulinu, který napomáhá lepšímu vstřebávání živin z potravy.

Brambory

- 1565 – první brambory do Evropy z Peru
- 17. století – první zmínky o bramborách v Českých zemích
  - více než **5 000 odrůd** ve světě
- **119 odrůd** brambor zapsáno na Seznamu odrůd brambor ČR
  - **83 %** je soběstačnost ČR v pěstování brambor
  - **16 %** brambor v ČR vypěstují domácnosti
  - **30 %** brambor v ČR vyprodukováno v Kraji Vysočina
- **68 kg** je průměrná roční spotřeba brambor na 1 obyvatele ČR

Mrkev

- **810 ha** osevní plocha v r. 2016
- **35 000 t** byla produkce mrkve v ČR v r. 2016
  - až **90 t** na hektar je výnos mrkve
- **7 kg** je průměrná roční spotřeba mrkve na 1 obyvatele ČR

Kapusta

- Mezi poddruhy kapusty patří více druhů košťálové zeleniny. V r. 2016 bylo sklizeno celkem:
- **2 600 t hlávkové kapusty**
    - **5 900 t kedlubny**
  - **3 200 t květáku a brokolice**

5 Plodiny známé i neznámé

V České republice se pěstují i plodiny, které bychom čekali v jiných než našich oblastech. Například mandloně a vodní melouny na jižní Moravě. Podívejte se, co dalšího v českém zemědělství můžeme najít:

Hořčice
175 hořčičných semínek je potřeba k výrobě skleničky hořčice

Chřest
600 tun chřestu se vypěstuje v ČR za rok

Chmel
9 je odrůd českého chmele

Len
1 411 ha byla osevní plocha lnu olejného v r. 2016 v ČR, produkce lnu setého (přadného) ukončena v r. 2010

Kmín
80 % všech kořeninových bylin v ČR tvoří kmín

Čočka

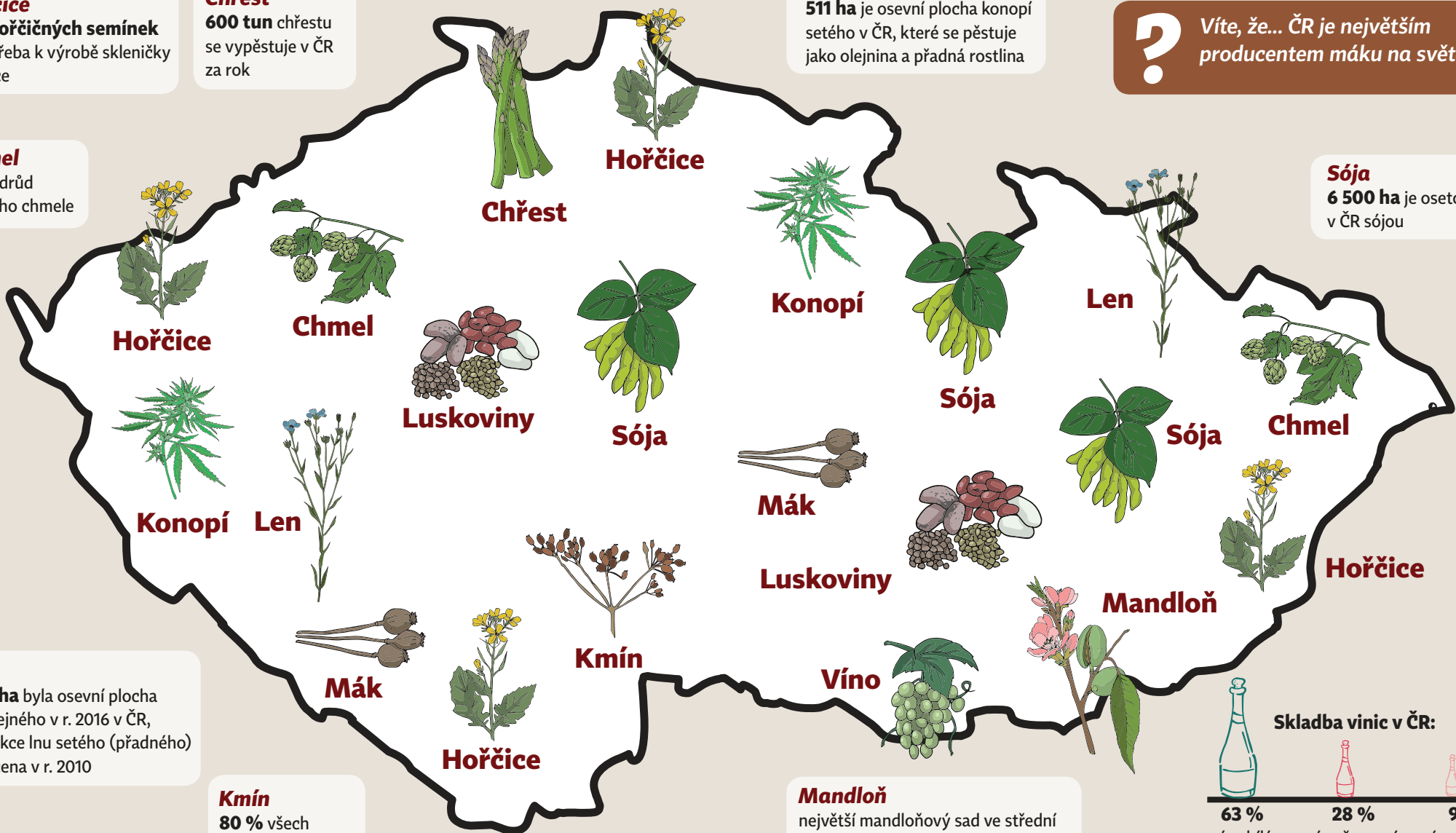
- na 3 ha se v ČR pěstuje čočka
- 2,7kg je roční spotřeba luštěnin na 1 obyvatele ČR
- 535 kamionů hrachu je roční vývoz z ČR – skoro celá ČR kromě horských oblastí
- 36 tis. ha půdy oseto luskovinami

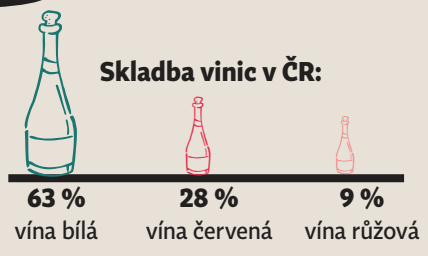
Konopí
511 ha je osevní plocha konopí setého v ČR, které se pěstuje jako olejina a přadná rostlina

? Víte, že... ČR je největším producentem máku na světě?

Sója
6 500 ha je oseto v ČR sójou

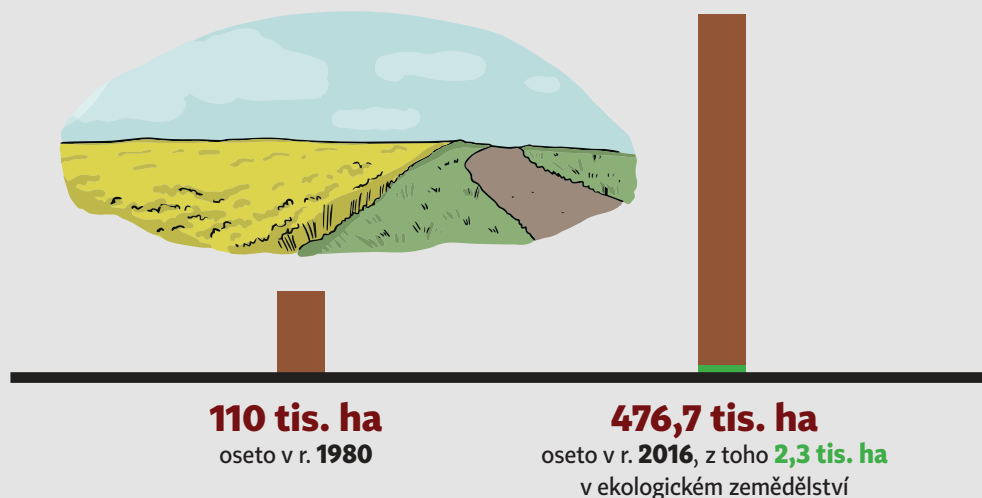
Mandloň
největší mandloňový sad ve střední Evropě – dnes přes 1 000 stromů, v 60. letech 50 000 stromů

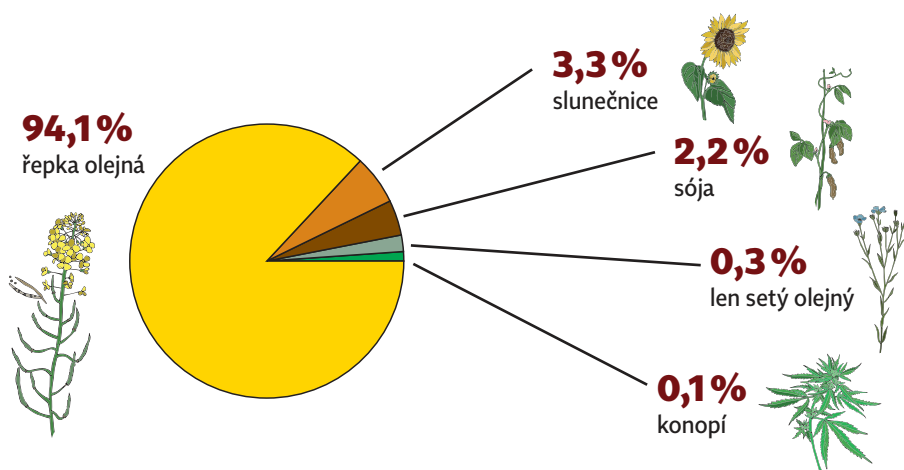
6 Další využití zemědělských plodin

Rozvoj různých technologií přináší pro zemědělské plodiny i jiné využití, než je potravinářské. Koho by dříve napadlo, že některé plodiny budou využívány na otop, v palivech pro automobilový průmysl či v pracích prášcích.

Osevní plochy technických a energetických plodin v ČR

Poměr osevní plochy technických a energetických plodin v ČR:

Řepka olejná:

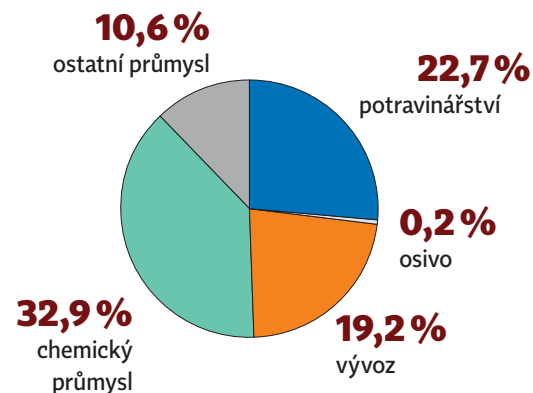
4 roky – odstup při pěstování na 1 místě
15% orné půdy v ČR je oseto řepkou olejnou

953 tis. tun pelet by se vyrobilo z celé osevní plochy řepky

- **1200l** oleje se získá z 1 ha řepky
- **331 tis. t** se spotřebuje v potravinářství
- **7%** řepkového oleje obsahuje motorová nafta
- **2,5 tuny** řepky je zapotřebí k výrobě 1 tuny bionafty **2,5t**
- **1987** poprvé použit řepkový olej do pracího prášku
- **4 076 tis. tun** využito po rafinaci oleje v r. 2016 jako krmení

Použití řepky olejná:

Technické plodiny

využití na škrob, oleje a tuky, vlákna, barviva, farmaka – řepka, mák, hořčice, slunečnice

Energetické plodiny

využití na etanol, biomasu a bioplyn – obilniny, chřastice, topol

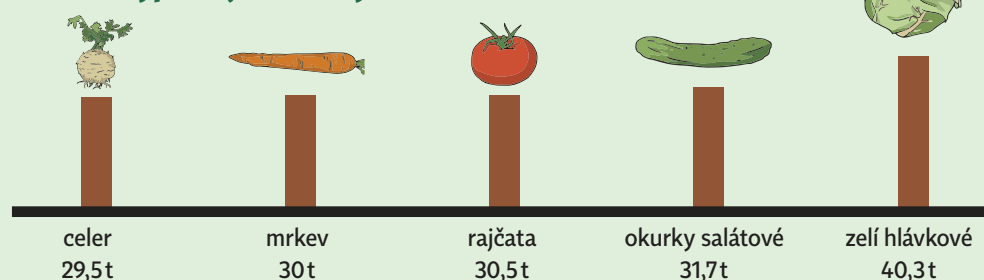
7 Ovoce a zelenina

Ovocnářství má v českých zemích dlouhou a významnou tradici. Charakteristické jsou ovocné aleje podél cest, které byly od r. 1820 sázeny kvůli zajištění potravy pro pochodující vojsko. Stromy udávaly ráz české krajiny, ať už to byly aleje, solitéry nebo velké ovocné sady. Rovněž pěstování zeleniny má velkou tradici, kterou reprezentují krajové odrůdy jako např. všetatská cibule, malínský křen, ploštické (hradecké) zelí nebo znojemské okurky.

Spotřeba zeleniny na 1 obyvatele ČR za rok:

Kolik se vypěstuje zeleniny na 1 hektaru:

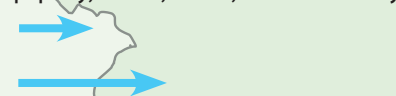
Dovoz zeleniny: 524 tisíc tun -

Španělsko, Nizozemsko, Polsko - rajčata, papriky, melouny

Vývoz zeleniny: 80 tisíc tun -

Slovensko, Německo, Polsko - rajčata, papriky, mrkev, cibule, salátové okurky

Dovoz ovoce: 606,7 tisíce tun -

Španělsko, Německo, Polsko - jablka, pomeranče, mandarinky, citróny, banány

Vývoz ovoce: 229 tisíc tun -

Slovensko, Německo, Rakousko - jablka, hrušky, višně, broskve,

Nejčastěji pěstovaná zelenina v ČR

(podle velikosti osevní plochy v r. 2016)

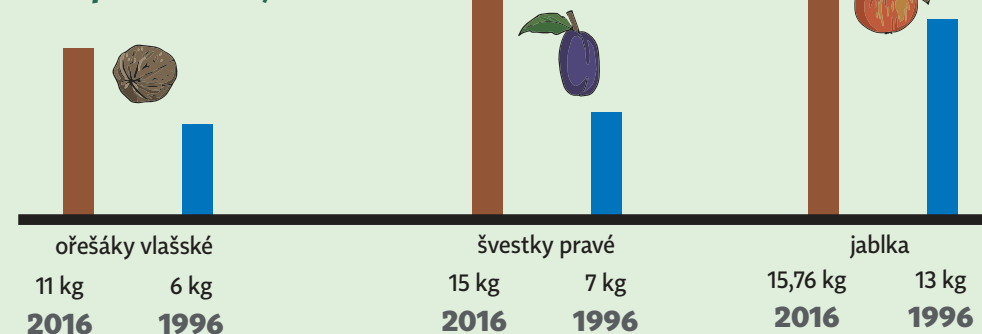
1. cibule
2. zelí hlávkové
3. hrách dřeňový
4. mrkev
5. okurky nakládačky

Nejčastěji pěstované ovoce v ČR

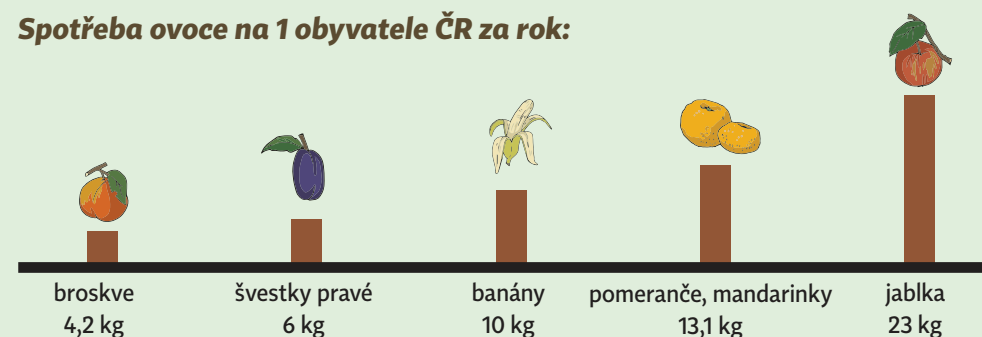
(podle počtu stromů/keřů v r. 2016)

1. jabloně
2. rybíz
3. švestky
4. hrušně
5. třešně

Kolik plodí 1 strom/keř dnes:

Spotřeba ovoce na 1 obyvatele ČR za rok:

- 966 n. l. – Ibráhím ibn Jákúb – první zmínka o ovocnářství v Čechách
- 82,4 kg je průměrná spotřeba ovoce na 1 obyvatele ČR
- nejčastěji pěstované odrůdy jablek jsou Golden delicious a Idared
- 80 starých odrůd jablek pěstováno dnes
- každé 3. snědené jablko je dovezené ze zahraničí

Najdete rozdíly?

Vysoký kmen:

- typický pro dřívější českou krajinu
- obtížnější sklizeň, vhodný i do vyšších poloh, dlouhá životnost,

Nízký kmen:

- jednodušší sklizeň
- kratší životnost
- velké plody
- vysoké výnosy

8 Z postroje do stáje

Hovězí dobytek byl ve středověku využíván především jako tažné zvíře na úkor užítku z mléka a masa. K nejvýznamnějšímu rozvoji chovu skotu došlo po ukončení roboty v roce 1848. Dnes tvoří jedno z hlavních odvětví živočišné výroby, a to i přes to, že jeho stavy se stále snižují.

Počet krav ↑
Dojivost jedné krávy za rok ↓

900 litrů
16. století

1848
zvýšení stavu skotu – díky zrušení roboty a rozšíření pěstování pícnin a krmiva; zavádí se chov cizích plemen

1870
založení chovatelské rady skotu; vznikají národní plemena skotu, zejména červenostrakatý skot

1921
3 043 091 kusů skotu
z toho 1 428 566 krav

30. léta 20. stol.
vyšlechtěn v ČR český strakatý skot jako kombinované plemeno pro maso i mléko

1 obyvatel ČR za rok spotřebuje:
60 l mléka
13 kg sýra
8 kg hovězího a telecího masa

23 masných plemen skotu je chováno v ČR
Česká národní plemena:
česká červinka, český strakatý skot

1987
3 482 282 kusů skotu
z toho 1 264 656 krav

3 814 litrů

1987

1 415 658 kusů skotu
z toho 372 510 dojných krav (dojnic)
211 237 masných krav (bez tržní produkce mléka)

247 tis. kusů skotu v ekologickém zemědělství

2016

2016

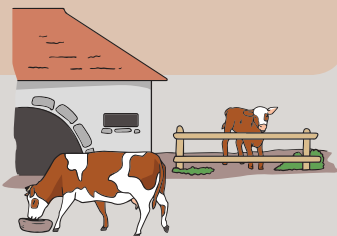
8 061 litrů

6 900 litrů
dojivost krav v ekologickém zemědělství

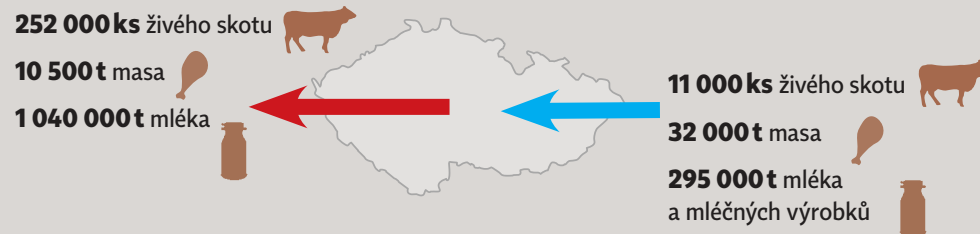
Život dnešní krávy:

Dojná kráva:
– mohutná zád, dobře vyvinuté vemeno pro produkci mléka
– až **340 dní** od narození telete dává kráva mléko (kráva dává mléko jen po narození telete)
– **29 kg** je průměrný denní nádoj od jedné dojnice
– **4–5 let** je průměrná délka života

Masná kráva:
– je výrazně osvalená (kvůli produkci masa)
– **15 měsíců** je průměrná délka života u býka
– **8 let** je průměrná délka života u krávy

Vývoz/dovoz v roce 2016

Přijďte si s dětmi zkusit podojit krávu a stlouct máslo do Národního zemědělského muzea v Praze.

9 Za pluh, do kočáru i do války

Koně bývali výsadou bohatých králů a šlechticů. Často byli využíváni ve válkách a bitvách. Od 18. století až po rozvoj automobilového průmyslu v první polovině 20. století byla koňská síla při obdělávání polí nepostradatelná. Dnes jsou využíváni hlavně pro zábavu (sport, rekreace aj.), ve zdravotnictví, u ozbrojených složek či při ceremoniích.

důraz na mohutnost koní, koně váleční, znak šlechty, zavedení chomoutu

12. století

871

1. zmínka o koních na českém území

úpadek chovu koní po třicetileté válce

1648

1579
vznik kladrubského hřebčína a počátek chovu starokladrubských koní

masivní využití koní v zemědělství

18. století

1763
rozvoj chovu koní (patent Marie Terezie)

Koňská historie

1918

2018

656 000 koní – zemědělství, lesnictví, vojenské účely

1938

• **88 000** koní
• **35 000** koní v zemědělském sektoru (**7 000** koní v ekologickém zemědělství, **400** tažných koní v lesích)

2017

největší úbytek koní (ubylo 425 000 koní)
1945–1980

236 000 koní
1960

386 000 koní
1921

1874
běžel se první závod Velké pardubické

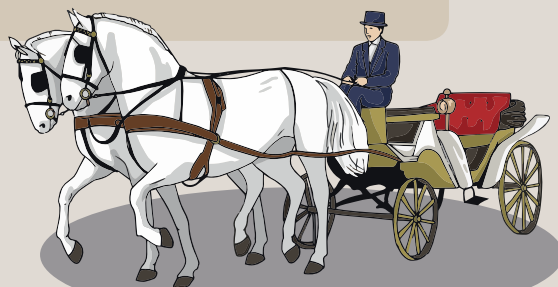
1930
ze 47% stále využívána koňská síla v zemědělství na území dnešní ČR

1990
27 000 koní

• **36** hiporehabilitačních středisek v ČR
• **27** koňských farem nabízí ubytování

Starokladrubský kůň – nejstarší české plemeno

- vyšlechtěn pro ceremoniální účely panovníků
- plemenná kniha od 17. století čítající přes **1 000 koní (2016 – 366 koní)**
- patří mezi nejtěžší teplokrevná plemena s hmotností až **700 kg**
- plemeno zapsáno v seznamu UNESCO jako kulturní dědictví lidstva
- hříbata běloušů se rodí černá a blednou až v dospělosti

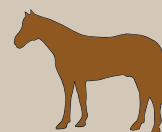

Česká národní plemena:

český teplokrevník
moravský teplokrevník
českomoravský belgický kůň
huculský kůň
starokladrubský kůň
slezský norik

23 plemen koní chováno v ČR

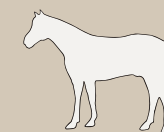
Zastoupení jednotlivých barev koní v r. 2010

46% hnědáci

28% ryzáci

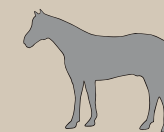
11% bělouši

5% vraníci

4% strakoši

5% jiné zbarvení

Přijďte si prohlédnout zámeckou konírnu do Národního zemědělského muzea Kačina.

10 Ovce a kozy

Kozám se po celá staletí říkávalo „krávy chudých“. K rozvoji jejich chovu přispěly až války ve 20. století, kdy obyvatelé ve městech trpěli hladem a na chov nenáročná koza jim mnohdy zachránila život. Ovce v 16.-19. století chovali spíše na bohatých hospodářstvích, a to zejména kvůli produkci vlny. Dnes se stavy ovčí a kozí díky podpůrným programům zvyšují.

Průměrná spotřeba skopového, kozího a koňského masa je **0,4 kg** na 1 obyvatele ČR.

20,5 ovce na 1 000 obyvatel ČR

16,5 jehněte

4 berani

V České republice chováme:

2,5 kozy

2,5 kůzlete

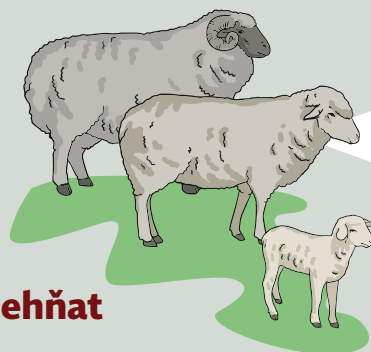
0,6 kozla

43 930 beranů

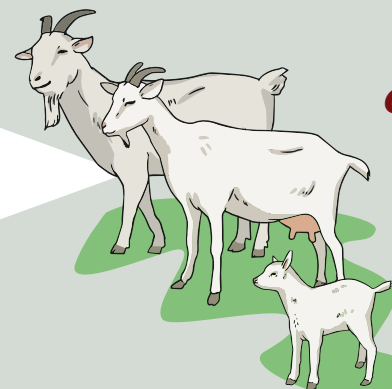
218 493 ovčí

174 100 jehňat

46 % ovčí v ekologickém zemědělství

2016

6 747 kozlů

26 548 koz

27 500 kůzlat

35 % koz v ekologickém zemědělství

30 ovčích plemen

18 154 hospodářství chová v ČR ovce, z toho **69% stáda do 10 kusů**

13,5% – nejvíce ovčí chováme v Jihočeském kraji

7 kozích plemen

7 281 hospodářství chová v ČR kozy, z toho **88% stáda do 10 ks**

15% – nejvíce koz se chová ve Středočeském kraji

Co vše máme od ovce:

500 000 l mléka ročně (**0,5 l** mléka nadojí ovce denně)

113 t sýra se vyrobit ročně (**5 kg** mléka = **1 kg** sýra)

550 t vlny vyprodukují ovce ročně

3 630 t masa (**158 800** poražených ovčí a jehňat)

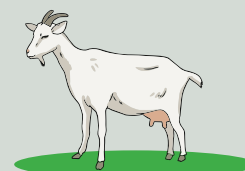
Co vše máme od kozy:

2 200 000 l mléka ročně (**0,5 l** je spotřeba kozího mléka na **1** obyvatele ČR ročně)

220 t sýra se v průměru vyrobit ročně

201 t masa (**23 500** poražených koz a kůzlat)

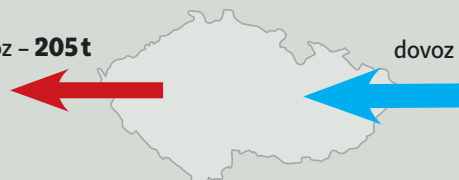
kosmetika z kozího mléka je vhodná pro citlivou a alergickou pokožku

Dovoz a vývoz skopového a kozího masa v roce 2016

vývoz – **205 t**

dovoz – **493 t**

Česká národní plemena ovčí:

šumavská ovce
valašská ovce

Víte, že...
dnes kozy a ovce významně přispívají k péči o krajinu – při řízených pastvách v chráněných oblastech? Např. **53 ovčí** a **10 koz** v r. 2016 udržovalo pražské Prokopské údolí.

Česká národní plemena koz:

bílá (bezrohá) krátkosrstá koza
hnědá (bezrohá) krátkosrstá koza

11 Prasata

Chov prasat patří mezi významná odvětví zemědělské výroby. Zatímco dnes jsou v intenzivních chovech ustájena ve velkých, víceřadových a dobře tepelně izolovaných stávkách, dříve tomu bylo jinak: po většinu roku se prasata pásala ve volné přírodě, zimu pak v jednoduchých chlévcích přečkalo už jen pár z nich, ostatní šla na porážku.

26
selat odchová
1 prasnice ročně

15. století

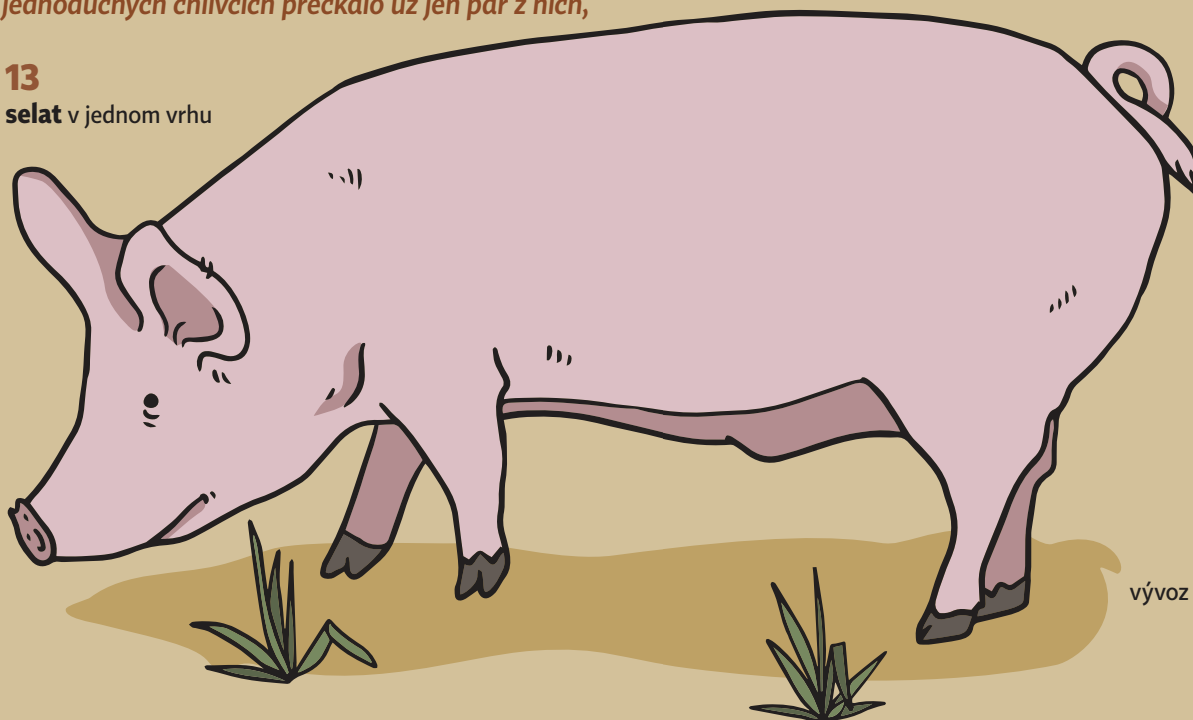
1. zmínka o pastvě primitivních prasat v bukových a dubových lesích v Českých zemích

kolem roku 1900

vymizelo původní české prase

České národní plemeno:
přeštické černostrakaté prase –
vyšlechtěno z původního druhu

13
selat v jednom vrhu

100 tisíc
domácích zabijaček se
uskuteční ročně v ČR

ze 140kg
prasete
se dá získat 100 kg masa,
70 jitrnic, 40 jelit,
10 tlačenek, 50l polévky

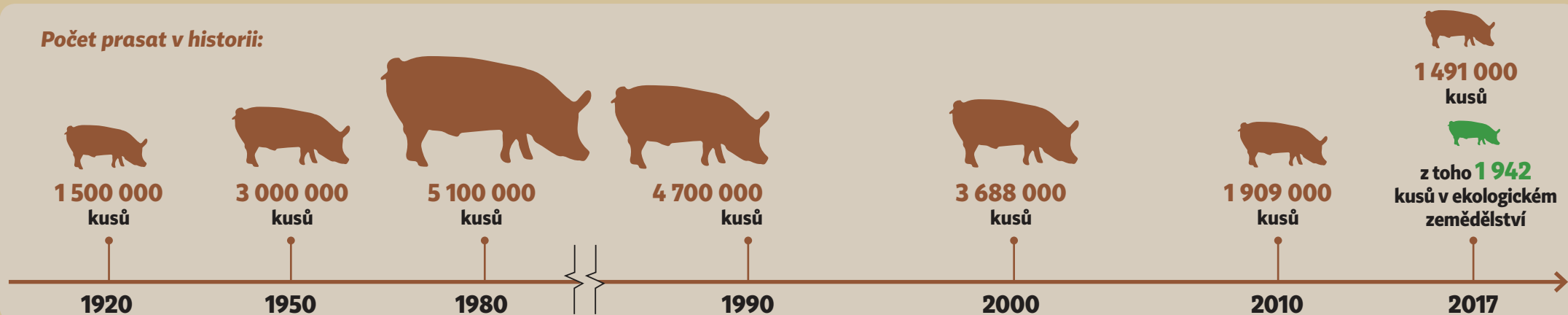
43kg
spotřeba vepřového
na 1 obyvatele ČR ročně

? Víte, že... prase má podobnou strukturu kůže jako člověk, a proto se dříve jeho kůže využívala při transplantacích? Prase si také může na slunci kůži spálit.

Dovoz a vývoz vepřového masa v roce 2016

Počet prasat v historii:

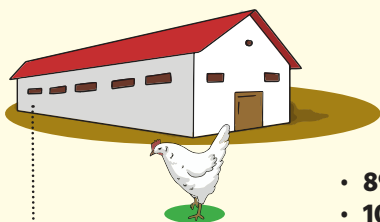

12 Máme rádi kuřata

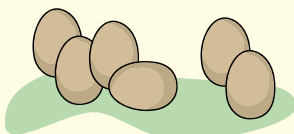
Dříve byla drůbež chována díky své přizpůsobivosti a nenáročnosti v každém domě. Maso, vejce a peří byly základ každého hospodářství. Od poloviny 20. století se z domácností chov přesouvá do velkochovů. V poslední době dochází ke zkvalitňování technologií chovů a lidé se více zajímají o lepší životní podmínky drůbeže.

4 340 000 slepic
ve velkochovech

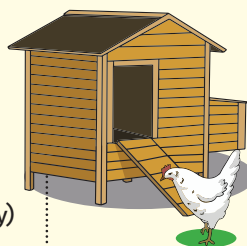
4 583 000 slepic
u drobných chovatelů

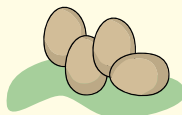
6 vajec týdně snese
1 slepice ve velkochovu

- 89% v halových klecích
- 10,75% v halách (např. voliery)
- 0,1% ve výběžích
- 0,15% v bio chovech
- 850 cm² potřebuje slepice k načechrání peří
- 750 cm² je minimální plocha pro nosnici v obohacených klecích
- 1 660 cm² je minimální plocha pro nosnici v ekologickém zemědělství

4 vejce týdně snese
1 slepice u drobných chovatelů

Průměrná spotřeba na 1 obyvatele ČR za rok

242 vajíček

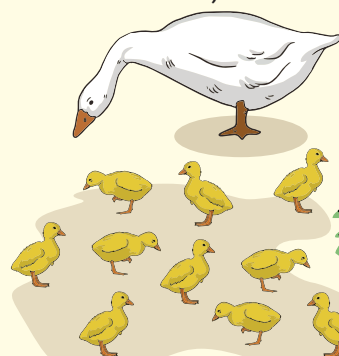

25 kg drůbežního masa
(z toho je 92% kuřecí maso)

Za průměrnou mzdu jsme si mohli koupit:
- v r. 1989 97 kg kuchařských kuřat
- v r. 2016 404 kg kuchařských kuřat

Až 10 housat vyzedí
1 česká husa v jedné snůšce

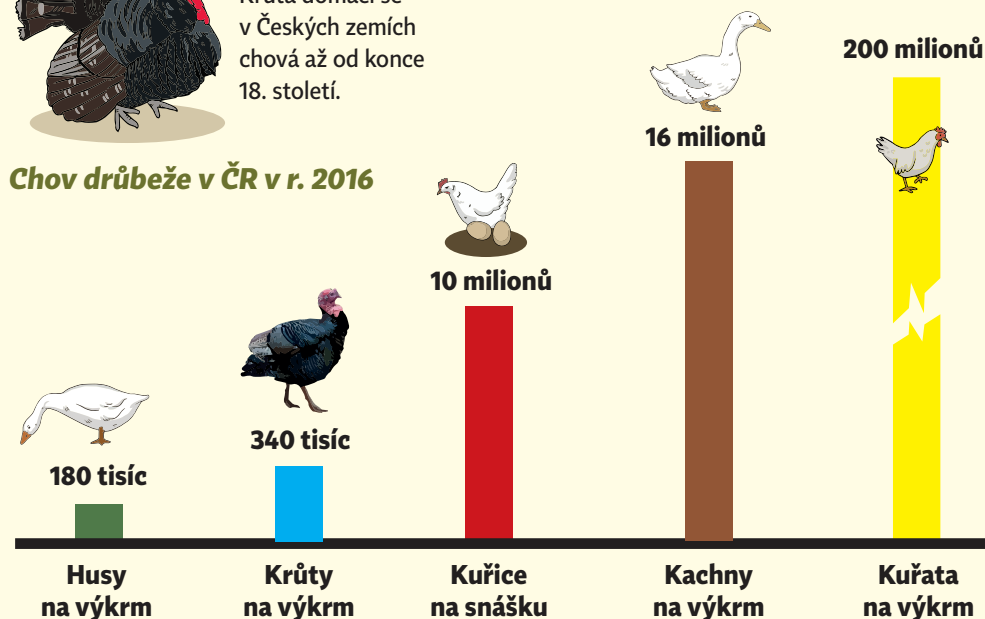

20 kuřat ročně se vylíhne
na 1 obyvatele ČR

Krůta domácí se
v Českých zemích
chová až od konce
18. století.

Chov drůbeže v ČR v r. 2016

Plemena drůbeže v ČR

- 4 užitkové hybridy hus a 5 užitkových hybridů kachen chováme ve velkochovech
- 16 husích a 18 kachních plemen chovají drobných chovatelé

Česká národní plemena:

- česká husa
- česká husa chocholatá
- česká zlatá chocholatá (slepice)

13 Malé velké pomocnice

Můžeme jim říkat nejdůležitější domácí zvířata. Jejich největším přínosem pro člověka je schopnost opylovat rostliny, bez nich by neexistoval tak pestrý život. Chybělo by mnoho druhů ovoce, obilí, krmných plodin atd. (např. jen na území ČR včely opylují až 75 % rostlin). Včelařství má v ČR dlouhou tradici a využíváme nejen med, ale i další včelí „produkty“.

40 000

včelích matek odchováno ročně odborníky v ČR

24 km/h

průměrná rychlost včely

1/5 dnešní produkce medu

byla na konci 19. stol. produkována na území dnešní ČR

7 včelstev na 1 ha

je hustota zavčelení v ČR

2 000 000 květů

opylí včely za 1 den

67%

všech včelařů jsou hobby včelaři

170 000 druhů květů

na světě potřebuje opylování včelami

55 000

včelařů v ČR

670 000

včelstev v ČR

10 000 tun medu

je průměrně ročně stáčeno v ČR

300 tun vosku

je průměrně ročně vyrobeno v ČR

Víte, že... pro opylení jsou v zemědělství využívány také čmeláci? Jsou velmi přizpůsobiví a schopní létat při nižších teplotách. Jeden čmelák (dělnice) denně navštíví až 2 000 květů.

1 kg medu

je roční spotřeba 1 obyvatele ČR

20%

se zvýší přírůstky brojlerů přidáním propolisu do krmiva

Až 0,3 mg

materi kašičky je doporučená denní léčivá dávka

Potravinářství

Kosmetika

Zdravotnictví

Zemědělství

Průmysl

Až **40 druhů látek s antibakteriálními účinky**

obsahuje propolis

Přijďte se podívat na unikátní včelí úly do Národního zemědělského muzea Kačina.

14 Nástroje a stroje

Člověk si již od počátku věků vyráběl nejrůznější nástroje, které by mu usnadnily zajištění obživy. Již v 5. tis. př. n. l. je doloženo první rádlo na kypření půdy tažené člověkem a od té doby jde vývoj neustále kupředu.

Zpracování půdy, setí a ochrana rostlin

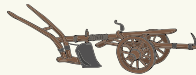
3 tis. př. n. l. – první zmínky o zápřahu hovězího dobytka k orbě

do 18. stol. – rozsivka – plachta přes rameno, ze které se ručně silo

15. stol. – 8 hodin trvalo zorat 1 ha s rádlem a dvěma koňmi

1827 – ruchadlo bratranců Veverkových; původní oradla půdu rozrušovala, ruchadlo půdu rozrušuje a převrací, je základem pro moderní pluhu

1777 – Wunderlichův potažní sečí stroj

10. stol.

Sklizení a výmlat

11. stol. – první cepy u nás zdokonaleny, pracuje až 8 mlaticů najednou

16. stol. – první hrábě na území dnešní ČR

15. stol. – 7 tis. let se již používá ke sklizení obilí srp, 10 min. trvá sežnout 10 m²

18. stol. – rozšíření využití kosy na sklizeň obilí – 8x vyšší produktivita práce než se srpem

1811 – první parní mlátička

do 10. stol. – ruční vydrolování zrn, vyšlapávání, vytloukání hrstí

Přijďte si prohlédnout vývoj zemědělských strojů v kontextu českých i světových událostí v expozici Dřinu strojům? Dřinu strojům! v Národním zemědělském muzeu v Čáslavi.

1963 – první let práškovacího letadla Čmelák v ČSSR

po r. 1870 – postupné rozšíření parní lanové orby v Českých zemích

1935 – období rozmachu traktorů v ČSR – přes 8 000 traktorů

1856 – první parní pluh

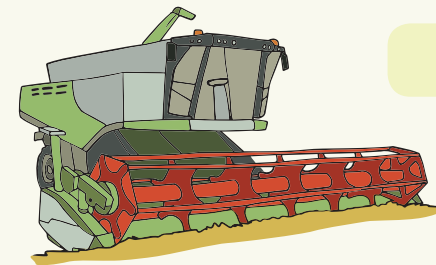
1926 – vyroben první traktor v ČSR (Škodovy závody Plzeň)

2018 – více než 40 000 traktorů v ČR

1850 – první sečí stroje u nás (Garettovy sečí stroje) – osetí až 18 řádků najednou

2018

2018 – více než 3 000 ks kombajnů

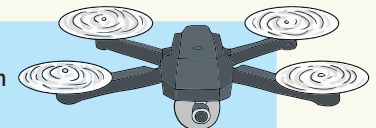
1836 – první kombajn (sdružuje mlátičku a žací stroj)

Stroje v živočišné výrobě

I práci se zvířaty usnadnily mnohé stroje. Velkého rozmachu dosáhla technika v 50. letech – začaly se používat **oběžné shrnovače a první dojící systémy**. Dnes dochází k rozvoji **dojících robotů**.

Stroje budoucnosti:

- drony (využívají se již dnes) – monitoring zemědělských ploch, škůdců, vláh, zralosti apod.
- širší využití různých čidel a aplikací – autonomní roboti

15 Alchymie lepší úrody

I v dřívějších dobách se zemědělci snažili zvýšit úrodu hnojením. Historicky se používal hnůj a mrva od domácích zvířat. S nástupem účinných průmyslových (minerálních) hnojiv přichází větší výnosy a zároveň větší a intenzivnější tlak na půdu, která postupně chudne i kvůli nedostatečnému vracení organické hmoty.

Na 1 ha půdy v ČR se do půdy dostává:

130 kg průmyslových (minerálních) hnojiv

(75,89 % dusíkatá,
14,1% fosforečná,
10% draselná)

4 436 kg statkových (organických) hnojiv

(56,3% hnůj,
23% kejda,
10,6% močůvka,
10,1% ostatní hnojiva)

1 525 kg zelených (organických) hnojiv

Spotřeba přípravků na ochranu rostlin:

1,63 kg na 1 ha
(45% herbicidy,
28% fungicidy,
13,6% regulátory růstu)

Glyfosát – dobrý sluha, ale zlý pán?

- nejčastěji používaný herbicid – **700 000 l** za rok 2017 v ČR
- velmi účinný – hubí rostliny **do 2 týdnů**
- patří mezi potenciální karcinogeny
- **6 z 10 obyvatel** ČR má jeho stopy v těle
- problém – široké využití i laickou veřejností (ne vždy je nutný, nesprávná aplikace, dávkování), možné řešení: využití pouze profesionály
- o **8 %** se snížilo používání pesticidů a o **30 %** používání glyfosátu za posledních 6 let v ČR

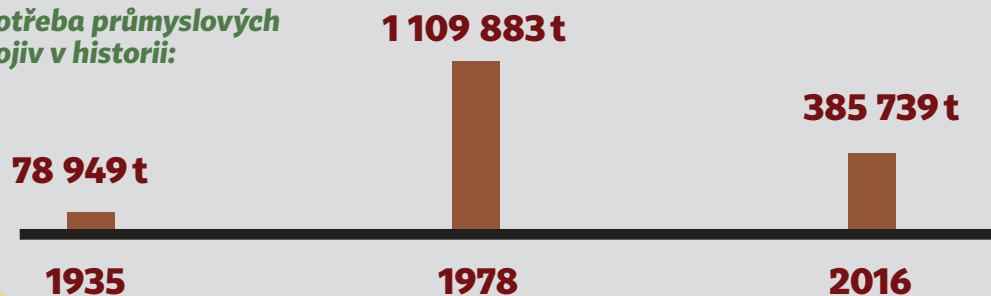
2,5 milionu km² zemědělských a lesních půd ve světě je ohroženo použitím agrochemikálií

1 ha obilí odčerpá z půdy:

133 kg živin
(90 kg dusíku,
18 kg fosforu, 25 kg draslíku)

3,4 mil. m³ odpadních vod ročně je znečištěno chemickými přípravky používanými v zemědělství

Spotřeba průmyslových hnojiv v historii:

Hnojení a ochrana rostlin v ekologickém zemědělství

Hnojení – statková hnojiva, zelené hnojení, dodržení osevnických postupů, použití zlepšujících plodin (např. jeteloviny, luskoviny, hnojené okopaniny)
Ochrana rostlin – preventivní metody (vhodné odrůdy nebo vzájemný vliv rostlin), mechanické metody, rostlinné preparáty nebo biologická ochrana

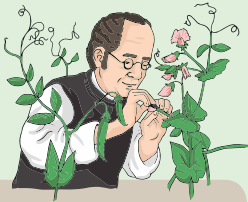
16 Věda na poli i v laboratoři

Počátky šlechtění se datují již do doby krátce po vzniku zemědělství, kdy se z divokých rostlin postupně stávají jejich domestikované formy. Dnes je šlechtění významným odvětvím zemědělství, které využívá zákony dědičnosti s cílem vytvořit nové a vylepšené odrůdy rostlin. Jednou z moderních metod šlechtění jsou genetické modifikace.

ŠLECHTĚNÍ

700 př. n. l.

Asyřané a Babyloňané uměle opylovali palmu datlovou

1865

Gregor Mendel objevil zákony dědičnosti

1850

19 šlechtitelských stanic v Českých zemích

1970

Nobelova cena za Zelenou revoluci – Norman Borlaug (vyšlechtění nových odrůd pšenice a rýže do sušších oblastí)

větší výnosy – např. o **100 % vyšší výnosy kukuřice** ve světě za posledních 40 let

odrůdy odolné proti škůdcům

Co přináší šlechtění:

plodiny s vyšší nutriční hodnotou – např. 3x se zvýšil obsah cukru v cukrové řepě šlechtěním

odrůdy uzpůsobené různým klimatickým podmínkám (většímu suchu, extrémním výkyvům počasí apod.)

větší rozmanitost odrůd

GENETICKÉ MODIFIKACE

Geneticky modifikované (GM) plodiny

- rostliny, u kterých byl změněn dědičný materiál (DNA) pomocí genových technologií (genového inženýrství). Do rostliny se vnese nebo se deaktivuje konkrétní gen (např. gen pro odolnost vůči herbicidům, gen pro produkci insekticidů apod.).
- 1. GM plodina – rajče

Klady:

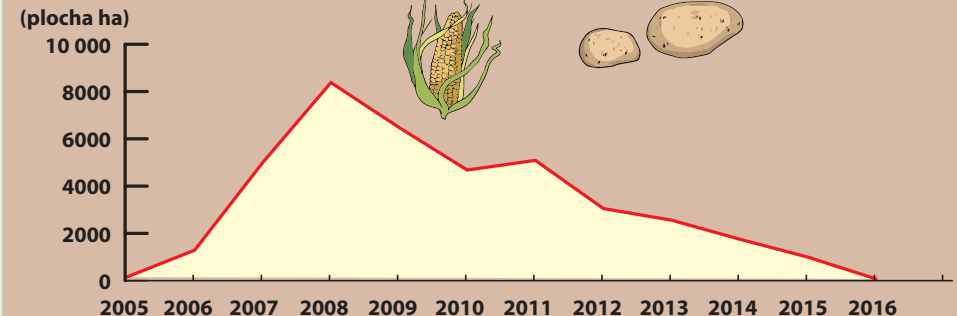
- vyšší výnosy** – až o 10 % vyšší výnosy **GM kukuřice** – díky genetické ochraně proti škůdcům
- snížení použití pesticidů** – o **497 mil. kg** snížení použití pesticidů ve světě díky GM plodinám mezi lety 1996 a 2012

Zápory:

- zvýšená administrativa, přísné podmínky** (pouze 58 GMO plodin povoleno v EU, 95 % GM sóji je do EU dováženo ze zahraničí)
- nedůvěra veřejnosti** – 30 % obyvatel ČR nedůvěřuje GM plodinám
- vyšší náklady na osivo**
- nárůst užívání glyfosátu** (roundup)
- hrozba kontaminace ostatních plodin** – povinné oddělování ploch

GM plodiny v ČR:

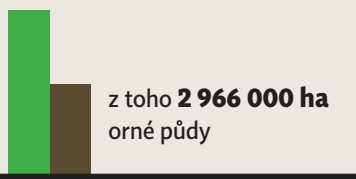
- pěstování GM plodin v ČR i EU klesá – důvodem je malý zájem – nízký odbyt
- povoleny pouze krmné plodiny – kukuřice a 1 GM druh brambor

17 Půda je život!

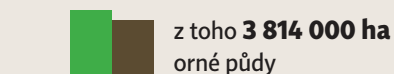
Více než polovinu rozlohy ČR (54 %) tvoří půda, kde se zemědělsky hospodaří (orná půda, louky a pastviny, sady a další). Podíl zemědělské půdy na celkové rozloze státu u nás klesá v porovnání se zeměmi EU nejrychleji, především kvůli nárůstu zastavěných ploch. V rámci zemědělské půdy se snižuje podíl orné půdy a naopak stoupá podíl luk a pastvin.

5 094 000 ha
zemědělské půdy

ČR - 1918

4 208 000 ha
zemědělské půdy

ČR - 2018

Úbytek a snížená kvalita půdy mají své důvody, nejvýznamnější jsou:

1) vodní a větrná eroze

- 15 % zemědělské půdy je ohroženo větrnou erozí
- 50 % půdy je ohroženo vodní erozí
- 21 mil. tun ornice je každoroční ztráta vinou vodní eroze

2) zhutnění

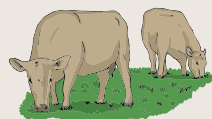
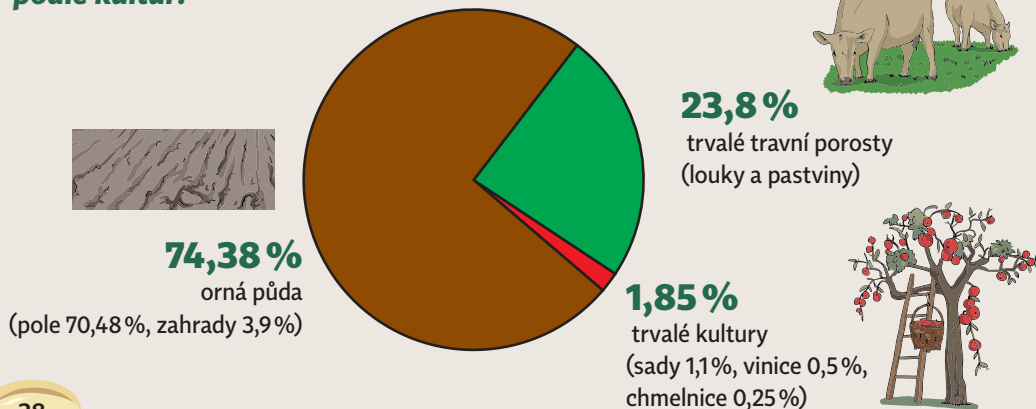
- 50 % zemědělské půdy je ohroženo zhutněním traktory a další technikou

3) ztráta organické hmoty

- trojnásobně se snížil počet hospodářských zvířat od r. 1989 – málo statkových hnojiv

Rozdělení zemědělské půdy podle kultur:

Víte, že... až 10 milionů živočichů žije v 1 gramu půdy?

- 100 let trvá vznik 1 cm půdy
- 400 l vody v m³ dokáže udržet zdravá půda

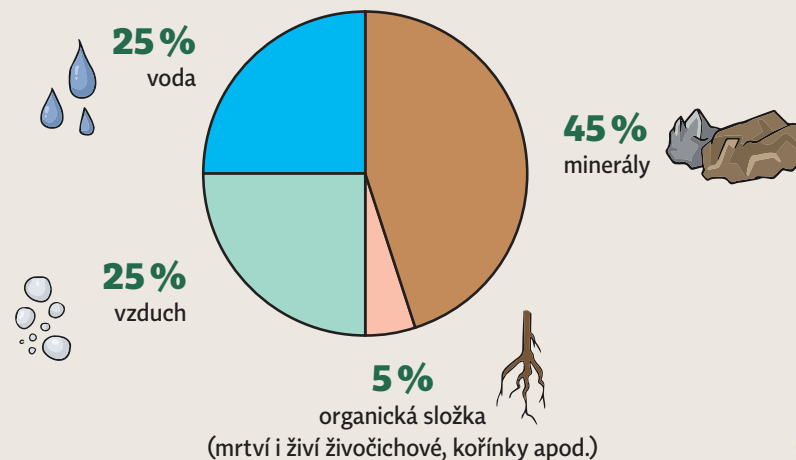
Půda v ekologickém zemědělství

- na 520 tis. ha = 12,4 % zemědělské půdy v ČR se hospodaří ekologicky – 29x více než v r. 1991
- ekologický způsob hospodaření chrání zejména ornou půdu před negativními vlivy (erozí, ztrátou organické hmoty a dalšími).

Ztrácíme půdu pod nohama?

- 15 ha zemědělské půdy ubývá denně
- 3 920 fotbalových hřišť zemědělské půdy ubývá ročně
- 5 386 ha zemědělské půdy zabráno při výstavbě silnic a dálnic
- 1/10 území ČR je zastavěnou plochou
- 43 % zemědělské půdy je ohroženo okyselením půdy a tím ztrátou živin

Složení zdravé půdy:

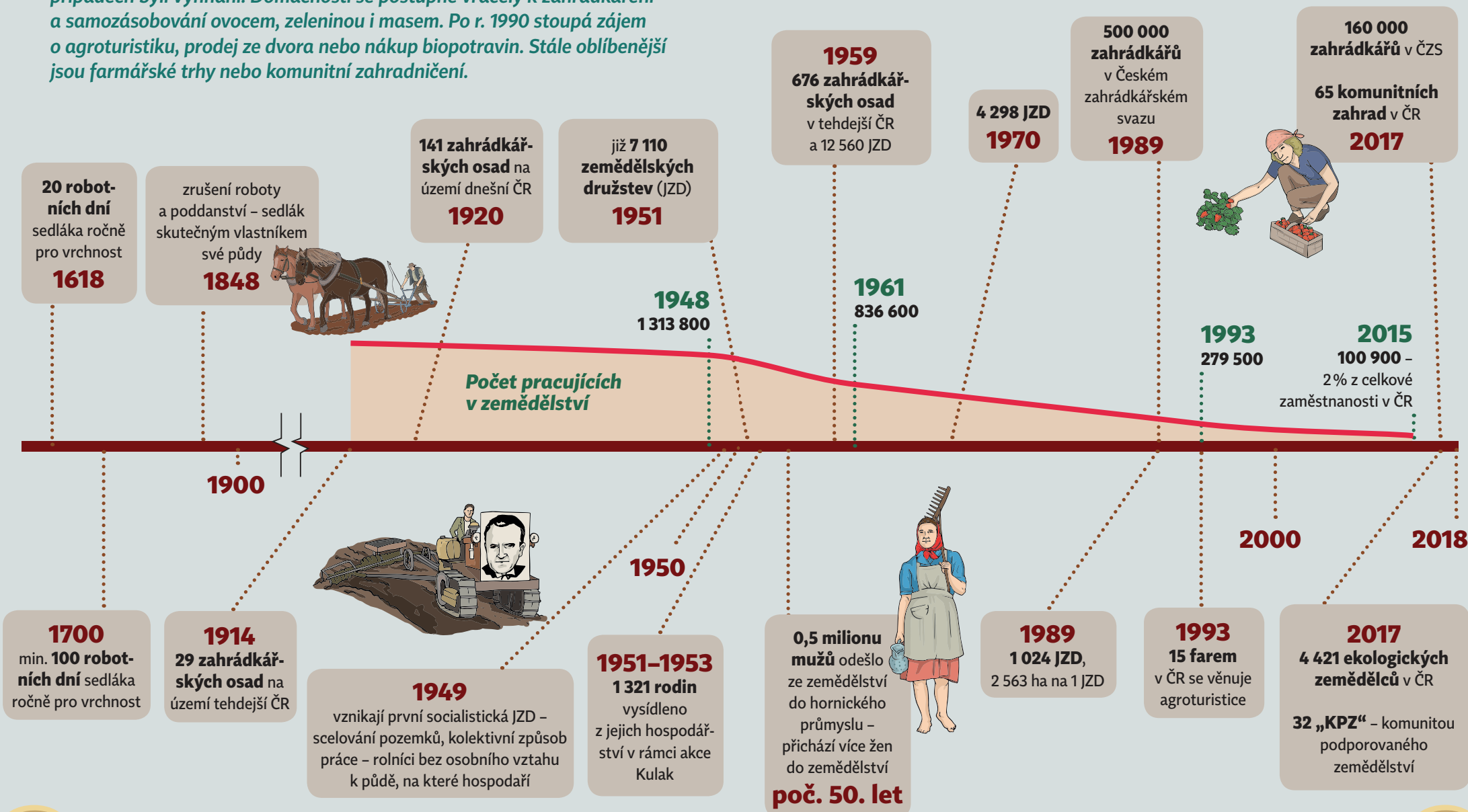

18 Od obživy ke koníčku

Dříve museli sedláci pracovat pro vrchnost, od 19. stol. se sedlák stával svým pánem a hospodařil na své půdě. Po r. 1945 se situace opět změnila, sedlákům byly zabaveny polnosti i zvířata a v některých případech byli vyhnáni. Domácnosti se postupně vracely k zahrádkaření a samozásobování ovocem, zeleninou i masem. Po r. 1990 stoupá zájem o agroturistiku, prodej ze dvora nebo nákup biopotravin. Stále oblíbenější jsou farmářské trhy nebo komunitní zahradničení.

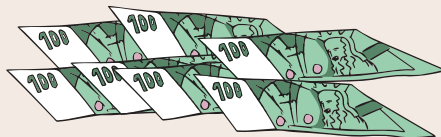

Víte, že... v roce 2015 25,7 % lidí zaměstnaných v zemědělství byly ženy, přičemž v roce 1965 bylo žen v JZD 57,1 % ?

19 Podpora zemědělství

Ministerstvo zemědělství hraje v českém hospodářství důležitou roli. Jeho hlavní funkcí je podpora zemědělců – drobných, větších i třeba těch ekologicky hospodařících. K dispozici má např. legislativní a finanční prostředky. Po vstupu do Evropské unie má ČR s EU společnou zemědělskou politiku.

Podpora zemědělství:

13 miliard Kč celkové dotace z rozpočtu MZe do zemědělství v roce 2016

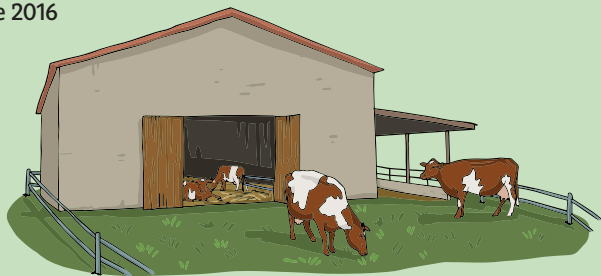
96 miliard Kč je určeno českým zemědělcům v rámci Programu rozvoje venkova EU 2014–2020 – **34 miliard** ze státního rozpočtu a **62 miliard** z EU

Příklady dotací do různých odvětví:

 12 miliard Kč vyplaceno v rámci přímých plateb na plochu (SAPS) (3 515 Kč / 1 ha) v roce 2016

 2,3 miliardy Kč vyplaceno v rámci Agroenvironmentálně-klimatických opatření (AEKO) v roce 2016

 433 milionů Kč vyplaceno v rámci Dobrých životních podmínek zvířat v roce 2016

 34,5 milionu Kč je ročně vypláceno na realizaci Národního akčního plánu ke snížení používání pesticidů v ČR

 cca **1,2 milionu Kč** podpory může získat začínající zemědělec do 40 let

Kam za vzděláním:

7 fakult VŠ se zemědělským zaměřením po celé ČR

28 zemědělských středoškolských oborů v ČR

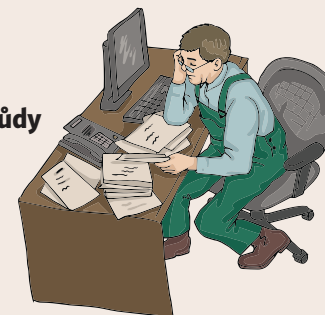
7 veřejných výzkumných institucí zabývajících se zemědělstvím zřízených MZe

641 vzdělávacích akcí MZe pro děti a mládež proběhlo v roce 2017

Další pomoc MZe:

- protierozní kalkulačka
- aplikace Limity půdy na zachování nejkvalitnější půdy
- mapy výskytu škodlivých organismů
- Portál farmáře s aplikacemi a registry MZe
- LPIS – veřejný registr půdy – evidence využití zemědělské půdy pro farmáře i veřejnost
- REP – Registr ekologických podnikatelů
- a mnoho dalších užitečných portálů a registrů

Informace a zajímavosti
hledejte na portálu Ministerstva
zemědělství www.eagri.cz
i na jeho sociálních sítích.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

Seznam literatury

- Balcarová, J.; Kubů, E.; Šouša, J. (eds.): Úvahy a stati o agrární modernizaci v českých zemích: In memoriam hospodářského historika Jaroslava Pátka, Národní zemědělské muzeum, Praha 2015, ISBN: 978-80-86874-64-7
- Batysta, M. a kol.: Situační a výhledová zpráva Půda, Listopad 2015, MZe, Praha 2016, ISBN: 978-80-7434-252-3
- Beranová, M.; Kubačák, A.: Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě, Libri, Praha 2010, ISBN: 978-80-7277-113-4
- Brambor 2014: Seznam doporučených odrůd, Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, Národní odrůdový úřad, Brno 2014, ISBN: 978-80-7401-087-3
- Buček, P. a kol.: Ročenka chovu ovcí a koz v České republice za rok 2015, Českomoravská společnost chovatelů, a. s., Praha 2016
- Buchtová, I.: Situační a výhledová zpráva Ovoce, Prosinec 2016, MZe, Praha 2017, ISBN: 978-80-7434-256-1
- Buchtová, I.: Situační a výhledová zpráva Zelenina, Prosinec 2016, MZe, Praha 2017, ISBN: 978-80-7434-258-5
- České zemědělství očima statistiky 2011, ČSÚ, Praha 2012, ISBN: 978-80-250-2110-1
- Dražan, J. a kol.: Koncepce chovu koní v ČR, MZe, Praha 2014
- Hladík, O.; Steinová, Š.: Justiční statky, vězni a zemědělství, Národní zemědělské muzeum Praha, Praha 2012, ISBN: 978-80-86874-42-5
- Hrabalová, A. (ed.): Ročenka/Yearbook 2015, Ekologické zemědělství v České republice / Organic Farming in the Czech Republic, Ministerstvo zemědělství, Praha 2016, ISBN: 978-80-7434-333-9
- Hrdoušek, V.; Krška, B.; Kulíšek, P.; Lokoč, R.: Milión stromů, Příručka výsadby ovocných dřevin do krajiny Čech, Moravy a Slezska, MAS Strážnicko z. s. Petr Brázda – vydavatelství, 2016, ISBN: 978-80-87387-40-5
- Janovská, D.; Kalinová, J.; Michalová, A.: Metodika pěstování prosa setého v ekologickém a konvenčním zemědělství, Metodika pro praxi, Výzkumný ústav rostlinné výroby, v. v. i., Zemědělská fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, České Budějovice 2008, ISBN: 978-80-87011-99-7
- Jindra, Z.; Jakubec, I. a kol.: Hospodářský vzestup českých zemí od poloviny 18. století do konce monarchie, Karolinum, Praha 2015, ISBN: 978-80-80246-294-52
- Jůzl, M.; Elzner, P.: Pěstování okopanin, Mendelova univerzita v Brně, Brno 2014, ISBN: 978-80-7509-196-3
- Klonov, V.: Mechanizace zemědělství, Zemědělský ústav účetnicko-spravovodný ČSR, Praha 1937
- Koloničný, J.; Hase, V.: Využití rostlinné biomasy v energetice, VŠ Báňská – Technická univerzita Ostrava, Ostrava 2011, ISBN: 978-80-248-2541-0
- Komers, A. E.: Pokrok v rolnictví: Ročník pro vlastenecké hospodáře, 1. svazek, Praha 1865
- Konvalina, P.; Capouchová, I.; Stehno, Z.; Káš, M.; Janovská, D.; Škeříková, A.; Moudrý, J.: Pěstování a využití pšenice dvouzrnky v ekologickém zemědělství, metodika pro praxi, Výzkumný ústav rostlinné výroby, v. v. i., Praha 2012, ISBN: 978-80-7427-119-9
- Kratina, J.: Zpráva o životním prostředí České republiky 2015, MŽP, Praha 2016, ISBN: 978-80-87770-10-8
- Kůst, F.; Stehlíková, J.: Situační a výhledová zpráva Obiloviny, Prosinec 2016, Ministerstvo zemědělství, Praha 2016, ISBN: 978-80-7434-343-8
- Machek, J.; Gaudníková, J.: Situační a výhledová zpráva Koně 2010, MZe, Praha 2011, ISBN: 80-7084-914-9
- Mapování českého zemědělství, Ministerstvo zemědělství, Praha 2009, ISBN: 978-80-7084-750-3
- Mládková, A. a kol.: Zemědělství 2016, Ministerstvo zemědělství, Praha 2015, ISBN: 78-80-7434-292-9
- Novák, I.: Situační a výhledová zpráva Vepřové maso, Zář 2015, MZe, Praha 2016, ISBN: 978-80-7434-247-9
- Roubalová, M.: Situační a výhledová zpráva Drůbež a vejce, Listopad 2014, MZe, Praha 2015, ISBN: 978-80-7434-170-0
- Roubalová, M.: Situační a výhledová zpráva Ovce a kozy, Prosinec 2014, MZe, Praha 2015, ISBN: 978-80-7434-172-4
- Rygllová, K.: Cestovní ruch, 3. vyd., Key Publishing, Ostrava 2009, ISBN: 978-80-7418-028-6

- Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České republiky, Český úřad zeměměřičský a katastrální, Praha 2017, ISBN: 978-80-86918-98-3
- Spilková, J. a kol.: Alternativní potravinové sítě: Česká cesta, Karolinum, Praha 2016, ISBN: 978-802-4633-07-7
- Statistická ročenka půdního fondu České republiky, Český úřad zeměměřičský a katastrální, Pardubice 1994, ISBN: 80-901212-5-X
- Stehlíková, J.: Situační a výhledová zpráva Luskoviny, Prosinec 2016, MZe, Praha 2017, ISBN: 978-80-7434-225-7
- Stratilová, Z.: GMO bez obalu, MZe, Praha 2014, ISBN: 978-80-7434-152-6
- Svobodová, K.: Zemědělství na jižní a jihovýchodní Moravě v polovině 19. století ve světle stabilního katastru, Národní zemědělské muzeum Praha, Praha 2014, ISBN: 978-80-86874-48-7
- Válka, M.: Získávání půdy, systémy jejího obdělávání a kultivační nářadí, Masarykova univerzita, Brno 2014, ISBN: 978-80-210-7113-1 (online)
- Vějíček, A.; Pešínová, P.: Chov ovcí a koz, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice 2012, ISBN: 978-80-7394-346-2
- Žižka, J.: Situační a výhledová zpráva Brambory, Prosinec 2016, Ministerstvo zemědělství, Praha 2017, ISBN: 978-80-7434-338-4

Poděkování za spolupráci

Česká akademie zemědělských věd
Státní zemědělský intervenční fond
Ústav zemědělské ekonomiky a informací
Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy
Výzkumný ústav rostlinné výroby
Výzkumný ústav zemědělské techniky
Výzkumný ústav živočišné výroby
Zemědělské poradensko-vzdělávací centrum
a knihovna Antonína Švehly
Zemědělský svaz ČR

ZEMĚDĚLSTVÍ

Obrázková statistika ze světa zemědělců

AUTORKA OBSAHU: Mgr. Lenka Kalová

KOORDINACE: Mgr. Zuzana Saman, Centre for Modern Education (CZ), s. r. o.

RECENZENTI: Ing. Dagmar Janovská, Ph.D.

REDAKČNÍ RADA EDICE OBRÁZKOVÁ STATISTIKA: doc. Milan Jan Půček,
Ing. Jiří Houdek, Mgr. Antonín Juriga, Bc. Lenka Martinková, Mgr. Lenka Patoková

JAZYKOVÉ KOREKTURY: Mgr. Miloš Miškovský, Jana Jandová

ILUSTRACE: Hana Vavřinová

SAZBA A GRAFICKÁ ÚPRAVA: Veronika Jelenová – www.vf-studio.cz

TISK: Tiskárna Polygraf, s. r. o.

1. vydání, 2018, 4. sv. edice Obrázková statistika

VYDALO: Národní zemědělské muzeum, státní příspěvková organizace zřízená
Ministerstvem zemědělství ČR, Kostelní 1300/44, 170 00, Praha 7 – Holešovice.

© Národní zemědělské muzeum, s. p. o.

ISBN 978-80-86874-95-1